

INSTYTUT HISTORII PAN	
Wpłynęło: 25/02/2020	Znak:
Ref:	Zaś:

1

Prof. zw. dr hab. Waldemar Rezmer,
Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Pul. Batorego 39L
87-100 Toruń

dyr 26.02.2020
Inż. rezerwy

R

Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego płk. dr. hab. Juliusza Tyma, profesora nadzwyczajnego Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie

Juliusz Tym ukończył studia historyczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 1994 r., uzyskując magisterium na podstawie pracy pt. „Front Ufortyfikowany Łuku Odry-Warty 1934-1945”, której promotorem był prof. dr hab. Karol Olejnik. Zgodnie z obowiązującymi w tym czasie zasadami, został następnie skierowany do odbycia służby wojskowej. Trafił do Szkoły Podchorążych Rezerwy w Wyższej Szkole Oficerskiej im. Stefana Czarnieckiego w Poznaniu. Po jej ukończeniu rozpoczął zawodową służbę wojskową. W pierwszym okresie pełnił ją w pododdziałach zmechanizowanych i rozpoznawczych 15 Wielkopolskiej Brygady Kawalerii Pancernej im. gen. broni Władysława Andersa w Wędrzynie, a następnie w Ministerstwie Obrony Narodowej. W latach 2000-2001 zorganizował dla celów reprezentacyjnych szwadron kawalerii Wojska Polskiego, jedyny pododdział jazdy w Siłach Zbrojnych RP.

Służba w formacji nawiązującej do tradycji polskiej jazdy w znacznym stopniu zderminowała kierunek Jego zainteresowań naukowych, którym stała się historia formacji konnych w I połowie XX wieku, szczególnie kawalerii polskiej. Ważnym etapem dokonań badawczych na tym polu była dysertacja doktorska pt. *Operacyjno-taktyczne użycie kawalerii samodzielnej Wojska Polskiego w latach 1921-1939*, przygotowana w trakcie studiów doktorskich na Wydziale Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej. Jej promotorem był prof. dr hab. Henryk Hermann, recenzentami: prof. dr hab. Michał Huzarski i prof. dr hab. Kazimierz Pindel. Na podstawie tej rozprawy 25 października 2006 r. Rada Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej nadała mgr. Juliuszowi Stanisławowi Tymowi stopień naukowy doktora nauk wojskowych w specjalności sztuka wojenna.

Rozprawa doktorska, po redakcyjnej modyfikacji, została opublikowana bardzo szybko pod tytułem *Kawaleria w operacji i walce. Koncepcja użycia i wyszkolenia kawalerii samodzielnej Wojska Polskiego w latach 1921-1939* (Warszawa 2006 – Fundacja „Polonia Militaris”). Nie mam najmniejszej wątpliwości, iż w chwili obecnej jest to nadal najpełniejsze opracowanie dające rzetelną wiedzę odnośnie doktrynalnych założeń oraz planów użycia kawalerii Wojska Polskiego II RP w okresie od zakończenia wojen o niepodległość i granice w

1921 r. do rozpoczęcia konfliktu światowego we wrześniu 1939 r. Zrealizowany został więc zamiar autora dzieła, którym było *...pogłębienie, usystematyzowanie i zobiektywizowanie dotychczasowego stanu wiedzy w odniesieniu do operacyjnych i taktycznych aspektów użycia kawalerii samodzielnej Wojska Polskiego w latach 1921-1939 w kontekście przygotowania jej do działań w przyszłej wojnie* (s. 8).

Duża i wciąż aktualna zawartość merytoryczna rozprawy skłoniła Autora do ponownej jej edycji w 2014 r. Wydanie II miało być *poprawione i uzupełnione*. Niestety, niefortunny okazał się wybór edytora dzieła. Wydawnictwo (Historyczna.com.pl) nie zadbało bowiem o recenzje wydawnicze; nie dopilnowało nawet wykonania w sposób profesjonalny składu tekstu i rzetelnej korekty, nie doprowadziło do poprawienia „Bibliografii” (nie ma w niej niektórych prac, które cytowane są w tekście zasadniczym). Kwestie te edytor „załatwił” enigmatycznym: *Skład, projekt okładki i korekta: zespół* (s. 4).

28 maja 2007 r. dr Juliusz Tym został przeniesiony do Akademii Obrony Narodowej. Objął tam stanowisko adiunkta w Katedrze Historii Sztuki Wojennej, a po restrukturyzacji uczelni – został adiunktem w Zakładzie Analiz Współczesnych Konfliktów i Historii Wojen. Praca naukowo-dydaktyczna w uczelni kształcącej najwyżej wykwalifikowane kadry dla potrzeb Wojska Polskiego wpłynęła na poszerzenie Jego zainteresowań naukowych w obszarze historii sztuki wojennej. Oprócz dotychczas prowadzonych badań dziejów tradycyjnej kawalerii, zajął się bowiem losami broni pancерnej i kawalerii zmotoryzowanej Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Pierwszym efektem rozszerzenia pola badawczego była rozprawa habilitacyjna pt. *Wojska pancерne Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1940-1947. Doktryna, organizacja, szkolenie i działania bojowe*, opublikowana przez Oficynę Wydawniczą Rytm w Warszawie w 2012 r. Rozprawa ta, oparta na szerokiej bazie źródłowej (m.in. autor wykorzystał materiały przechowywane w Instytucie Polskim i Muzeum im gen. W. Sikorskiego w Londynie) i bibliograficznej, jest najlepszym polskim opracowaniem na ten temat. Dając rzeczywisty i bardzo wnikliwy obraz wojsk pancерnych RP w czasie II wojny światowej i krótko po jej zakończeniu, wzbogaca naszą wiedzę nie tylko w dziedzinie organizacji, szkolenia, uzbrojenia i działań bojowych wojsk pancерnych w latach 1940-1947, lecz także wypełniała istotne luki w XX wiecznej historii polskiego oręża. Na podstawie tej rozprawy dr Juliusz Tym uzyskał w 2013 r. na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii, historii Polski i powszechnej XX wieku, historii wojskowości, historii systemów bezpieczeństwa. Re-

cententami w przewodzie habilitacyjnym byli: prof. dr hab. Karol Olejnik, prof. dr hab. Bolesław Polak, dr hab. Andrzej Polak i dr hab. Wiesław Łach.

Pokłosiem studiów J. Tyma nad dziejami polskiej broni pancernej i kawalerii zmotoryzowanej w latach 1940-1947 była nie tylko wspomniana wyżej rozprawa habilitacyjna, lecz także dwie monografie. Pierwsza zatytułowana *Szkolić... Doskonalić... Być w gotowości do... Polskie jednostki pancerne w Wielkiej Brytanii w latach 1943-1946* edytowana została przez Wydawnictwo Tetragon w Warszawie w 2013 r. druga – *Najnowocześniejsza armia II Rzeczypospolitej. Rzecz o motoryzacji wojska Polskich Sił Zbrojnych*, opublikowana została przez tego samego edytora w 2018 r.

Tworząc wymienione dzieła J. Tym wykorzystał nie tylko polskie zasoby źródłowe, lecz także sięgnął do materiałów zgromadzonych w zagranicznych placówkach naukowych, archiwach i bibliotekach. Kwerendę przeprowadził m.in. w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego i The National Archives w Londynie. Docenił także – a to rzadkość - wartość regulaminów i instrukcji obowiązujących w badanym okresie w Polskich Siłach Zbrojnych.

Problematyka broni pancernej i kawalerii zmotoryzowanej stała się także tematem kilku Jego artykułów zamieszczonych w pracach zbiorowych i periodykach naukowych („Studia z Dziejów Wojskowości”, „Studia Artyleryjskie”, „Studia i Materiały do Dziejów 2 Korpusu Polskiego”, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”).

Wysoka ocena wiedzy historyczno-wojskowej oraz kwalifikacji archiwalnych i warsztatowych Juliusza Tyma skłoniła płk. dr Marka Tarczyńskiego do włączenia Go dziesięć lat temu do zespołu historyków zajmujących się edycją dokumentów operacyjnych wytworzonych w trakcie wojny polsko-sowieckiej 1919-1920. Dr Tym wykorzystał daną Mu szansę zdobycia wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych w zakresie edycji współczesnych dokumentów wojskowych. Jest więc nadal członkiem zespołu (aktualnie kierowanego przez prof. dr. hab. Grzegorza Nowika), który - po wytypowaniu i opracowaniu naukowym dokumentów – publikuje je w postaci tematycznych tomów źródeł. Działania te odbywają się w ramach projektu realizowanego przez Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego („Seria dokumentów źródłowych do wojny Polski z bolszewicką Rosją 1918-1920”) finansowanego z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – Dziedzictwo Narodowe. Zespół, w którym uczestniczył Juliusz Tym, odszukał, wytypował, a następnie pod redakcją Marka Tarczyńskiego wydał monumentalny tom dokumentów *Bitwa wołyńsko-podolska 5 IX – 21 X 1920. Dokumenty operacyjne* (Warszawa 2014, ss. 1436). J. Tym brał także udział w edycji doku-

mentów wytworzonych w trakcie operacji zaczepnej Wojska Polskiego na Ukrainie wykonanej wiosną 1920 r. Dzieło to zatytułowane *Bitwa o Ukrainę 1 I – 24 VII 1920 r. Dokumenty operacyjne*. Część I (1 I – 11 V 1920), ukazało się w 2016 r. w Warszawie (liczy aż 1504 strony). W chwili obecnej kiluosobowy zespół pod naukowym nadzorem dr. hab. J. Tyma pracuje nad edycją materiałów źródłowych do kolejnych dwóch tomów dokumentów powstałych podczas operacji prowadzonych na ukraińskim teatrze działań – chodzi o okres od 11 maja do 25 lipca 1920 r. Bardzo pozytywnie trzeba więc ocenić Jego poczynania, których celem jest wprowadzenie do obiegu naukowego nowych źródeł pozwalających zintensyfikować badania wojny polsko-sowieckiej 1919-1920.

Zaakcentować muszę, że niewielu tylko współczesnych polskich historyków wojskowych potrafi poprawnie – merytorycznie i warsztatowo – opracowywać naukowo wojskowe XX wieczne dokumenty szczebla operacyjnego i taktycznego, a później zadbać o ich profesjonalną edycję. Do tej nielicznej grupy dr hab. J. Tym z całą pewnością należy.

Ubocznym efektem dobrej znajomości przez J. Tyma źródeł (polskich i sowieckich) oraz literatury przedmiotu stała się monografia zatytułowana *Operacja „Józef”. Operacja zaczepna Wojska Polskiego na Ukrainie wiosną 1920 roku*, opublikowana w 2016 r. przez Akademię Obrony Narodowej w Warszawie. Celem tego opracowania było *przedstawienie założeń operacyjnych, przedsięwzięć organizacyjnych i logistycznych oraz przebiegu operacji zaczepnej Wojska Polskiego pod kryptonimem „Józef” przeprowadzonej wiosną 1920 r. na Ukrainie. Wbrew obiegowym sądom operacja ta stanowiła nową jakość w sztuce wojennej Wojska Polskiego...* (s. 11). Cel ten został przez J. Tyma w pełni zrealizowany. Otrzymaliśmy bardzo wartościowe studium historyczno-wojskowe, które nie tylko znacząco uzupełnia naszą wiedzę na temat polsko-sowieckich zmagania militarnych wiosną 1920 r. na ukraińskim teatrze działań wojennych, lecz także – ze względu na swój charakter (studium historyczno-wojskowe) – będzie bardzo przydatne oficerom i słuchaczom Akademii Sztuki Wojennej (zapewne także studentom innych uczelni wojskowych) w samodzielnym zdobywaniu wiedzy z dziedziny sztuki wojennej,

O ostatnim okresie dr hab. J. Tym kolejny raz poszerzył swój obszar badawczy o biografistykę wojskową oraz konflikty zbrojne drugiej połowy XX wieku (szczególnie wojny na Bliskim Wschodzie, m.in. wojna Yom Kippur w 1973 r.). Są już pierwsze efekty tej decyzji. W zakresie biografistyki są to wykonane portrety zbiorowe oficerów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, prezentowane w postaci artykułów drukowanych w periodykach naukowych i pracach zbiorowych (*Dowódcy 1. Dywizji pancerniej – portret zbiorowy*, „Z dziejów walk o

niepodległość” 2015, t. 3, s. 222-257; *Oficerowie kawalerii w szeregach 2. Korpusu. Zarys biografii zbiorowej*, w: *Kadry decydują o wszystkim. Studia z zakresu biografistyki*. „Wrocławskie Studia z Historii Wojskowości”, t. 4, pod red. Jacka Jędrysiaka, Daniela Koresia, Grzegorza Straucholda i Krzysztofa Widzińskiego, Wrocław 2015, 125-150; *Dowódcy pułków pancernych i kawalerii pancernej 2. Korpusu. Zarys portretu zbiorowego*, „Studia z dziejów Wojskowości” 2017, t. VI, s. 325-364). Zainteresowanie problematyką konfliktów zbrojnych po II wojnie światowej dr hab. Tym potwierdził artykułem pt. *Konflikty lokalne podczas zimnej wojny jako wyraz konfrontacji zbrojnej mocarstw bez wypowiedzenia wojny*, „Studia Maritima”, vol. XXIX, Szczecin 2016, s. 235-251.

Badania konfliktu izraelsko-arabskiego w 1973 r. dr hab. Juliusz Tym prowadzi w ramach międzynarodowego zespołu (Yom Kippur War Working Study Group). Owocem tych Jego działań był artykuł pt. *Charakterystyka wojskowo-geograficzna obszaru Wzgórz Golan jako teatru działań wojennych Izraela w wojnie Yom Kippur w 1973 r.*, w; *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku. Zbiór studiów*, t. 5, pod red. G. Kotlarza i Ł. Nadolskiego, Bydgoszcz 2018, 221-243.

Doceniając ogromne znaczenie publikacji źródłowych, po uzyskaniu habilitacji J. Tym zainteresował się dorobkiem piśmienniczym (w tym także memuarystyką) oficerów Wojska Polskiego II RP. Bogata kolekcja ich dzieł – studiów operacyjnych, taktycznych i rozpraw historyczno-wojskowych oraz wspomnień, relacji, dzienników i pamiętników przechowywana jest na Zachodzie, w Instytucie Polski i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie i w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Znacznie mniej znajduje się w krajowych archiwach i bibliotekach. Dr hab. J. Tym opracował naukowo, napisał wstęp i doprowadził do druku wspomnienia trzech oficerów przedwrześniowego Wojska Polskiego: rtm. Edwarda Ksyka (*W barwach 9. Pułku Ułanów Małopolskich*, Gdańsk 2012), por. Grzegorza Cydzika (*Ułani, ułani... Wspomnienia, gawędy, opowieści*, Warszawa 2013) i mjr. dypl. Teodora Cetysa (*Z Warszawy do Warszawy. Zapiski Cichociemnego*, Warszawa 2014). Znaczącym osiągnięciem dr. hab. J. Tyma było również ponowne wydanie dzieła Leona Mitkiewicza, *Kawaleria samodzielna Rzeczypospolitej Polskiej w wojnie 1939 roku*, Kraków 2013. Juliusz Tym zaopatrzył to dzieło nie tylko w profesjonalny „Wstęp”, lecz wyśmienicie opracował naukowo, odwołując się do aktualnego stanu wiedzy o przedwrześniowym Wojsku Polskim i kampanii polskiej 1939 r. Brał także udział w uzupełnianiu, poprawianiu i opracowaniu na nowo *Dziejów Ułanów Jałowieckich*. Wyd. II – uzupełnione, zmienione i poprawione. Red. nauk. J. Tym, Warszawa 2019.

Należy podkreślić, że pisząc książki, rozprawy, referaty, artykuły i recenzje oraz przygotowując do druku teksty źródłowe, dr hab. Juliusz Tym sięga nie tylko do polskich zasobów źródłowych (dokumenty archiwalne), prasy i literatury przedmiotu, ale bardzo efektywnie potrafi wykorzystywać swoją wiedzę zdobytą podczas kwerendy w archiwach i bibliotekach w Londynie. M.in. odnajduje i wykorzystuje zagraniczną (szczególnie anglojęzyczną) literaturę przedmiotu. Zdobywana w ten sposób szeroka wiedza i dobre kwalifikacje warsztatowe ułatwiają mu poruszanie się w trudnej XX wiecznej problematyce historyczno-wojskowej, umożliwiają rzeczowe (krytyczne) interpretowanie materiału źródłowego, pozwalają na formułowanie trafnych podsumowujących wniosków. W efekcie przygotowany przez niego produkt w postaci publikacji nabiera dodatkowych walorów, staje się wszechstronny, obiektywny, a przez to i wiarygodny.

Mankamentem dorobku naukowego dr. hab. Juliusza Tyma jest to, że jego publikacje docierają tylko do polskiego czytelnika. Tylko jeden artykuł ukazał się za granicą (*Waisko-wae znaczenie breckai krepasci w kampanii 1939 goda*, „Arche” Mińsk, Białoruś).

Dr hab. J. Tym nie utrzymuje także kontaktów z zagranicznymi ośrodkami naukowymi (wyjątkiem udział w międzynarodowego zespole zajmującym się badaniami wojny izraelsko-arabskiej w 1973 r. - Yom Kippur War Working Study Group), nie zasiada w zagranicznych radach naukowych i redakcjach (kolegiach redakcyjnych) zagranicznych periodyków naukowych.

Bardzo pozytywnie należy ocenić natomiast zasługi dr. hab. J. Tyma w dziedzinie popularyzacji badań. Jego artykuły popularnonaukowe drukowane były w wysokonakładowej prasie ogólnopolskiej i specjalistycznej: „Polityka. Pomocnik Historyczny”, „Polska Zbrojna – Historia”, „Kombatant. Biuletyn Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych”) oraz w opracowaniach publikowanych w wielotomowych dziełach: *Wielka Księga Kawalerii Polskiej 1918-1939* i *Śladami polskich gąsienic 1940-1947. Polskie oddziały pancerne na Zachodzie*. Jeden artykuł ukazał się w Londynie („Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”).

W sumie był autorem aż 68 tekstów publicystycznych i artykułów popularnonaukowych. W latach 2013-2019 wystąpił w kilkunastu programach telewizyjnych i radiowych popularyzujących historię Polski i historię wojskową. Był także ekspertem w filmie dokumentalnym „Rodzina Jałowiecka” i filmie informacyjno-edukacyjnym „Obrona Terytorialna – wczoraj, dziś, jutro”. Jest współpracownikiem periodyku „Polska Zbrojna – Historia”; ukazują się tam Jego teksty związane tematycznie z dziejami oręża polskiego, szczególnie dotyczące historii sztuki wojennej.

Po uzyskaniu stopnia doktora Juliusz Tym brał aktywny udział w 23 konferencjach naukowych. Znacząco poszerzył tę sferę aktywności naukowej dopiero po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. Wystąpił bowiem czynnie – z referatem - na 44 konferencjach. Były to jednak konferencje ogólnopolskie, tylko jedna - międzynarodowa – ale także zorganizowana w Polsce - w Kielcach w dniach 28-29 kwietnia 2016 r., na której dr hab. J. Tym przedstawił referat pt. „Wojskowo-geograficzna charakterystyka Przesmyku Suwalskiego” (IV Międzynarodowa konferencja naukowa „Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej w wymiarze narodowym i międzynarodowym” na temat „Strategiczne położenie Polski w transatlantyckim środowisku bezpieczeństwa”).

Tylko trzykrotnie dr hab. J. Tym uczestniczył w konferencjach zagranicznych:

- w Londynie w 2016 r. udział w konferencji nt. „Major General S. Maczek Assessment of Leadership and Command 1939-1945” - referat pt. General Stanislaw Maczek and the Training of the 1st Polish Armoured Division”;
- na Tajwanie w 2017 r. uczestniczył w konferencji “2017 International Conference of Military Education” z referatem: „Exchange and Challenge of Military Training of Polish Land Forces in the First Decades of XXI Century”;
- w Paryżu w 2018 r. wziął udział w konferencji z okazji 100. Rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę. Przedstawił referat pt. „Armia Polska we Francji i Francuska Misja Wojskowa w Polsce”.

Ograniczony udział dr. hab. J. Tyma w konferencjach zagranicznych być może determinowany jest jego służbą w wojsku – w Akademii Sztuki Wojennej (wcześniej Akademii Obrony Narodowej). Ale to tylko moje przypuszczenie.

Dr hab. Juliusz Tym miał dotychczas skromny udział w kształceniu kadr naukowych, gdyż do chwili złożenia wniosku o tytuł profesora był promotorem tylko jednej zrealizowanej rozprawy doktorskiej: Eweliny Czerwińskiej nt. „Ukraina w polityce bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej” (obroniona w 2018 r. na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej). Może to się jednak już niebawem zmienić, gdyż kolejna rozprawa przygotowana pod Jego kierunkiem naukowym (Katarzyny Szwąder nt. ”Środki masowego przekazu w kształtowaniu postaw patriotycznych w Polsce”) jest już w ostatniej fazie realizacji (złożona została 28 lutego 2019 r. w Akademii Sztuki Wojennej - Wydział Bezpieczeństwa Narodowego), a dwie kolejne są w przygotowaniu – otwarte przewody (Michał Przybylak, „Idea budowy narodu i państwa w poglądach syjonistów-rewizjonistów i ich wpływ na

kształt współczesnej polityki bezpieczeństwa Izraela”; Anna Turza „Rozwój systemu szkolenia obronnego pracowników Polskich Kolei Państwowych”).

Dr hab. Juliusz Tym uczestniczył również jako recenzent w pięciu przewodach doktorskich przeprowadzonych na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego w 2015 r., w Akademii Obrony Narodowej w 2016 r. (dwie rozprawy), na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w 2017 r., na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w 2019 r.

Był także recenzentem w przewodzie habilitacyjnym realizowanym w Akademii Marynarki Wojennej (Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich) w Gdyni w 2017 r.

Występował również jako recenzent wydawniczy rozpraw, monografii i memuarów planowanych do edycji przez wydawnictwa wyższych uczelni (m.in. Akademii Sztuki Wojennej, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego), Instytutu Pamięci Narodowej i kilka oficyn prywatnych.

Dr hab. J. Tym aktywny jest tylko w polskich strukturach naukowych. Od 2015 r. jest członkiem Rady Naukowej „Przeglądu Historyczno-Wojskowego”, a także członkiem Rady Naukowej „Studiów z Dziejów Wojskowości” i „Zeszytów Naukowych Muzeum Wojska” (periodyków edytowanych przez Ośrodek Badań Historii Wojskowej Muzeum Wojska w Białymstoku). Uczestniczy również w pracach Zespołu Historii Wojskowości przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Jednym z jego zadań jest opracowanie nowej syntezy dziejów oręża polskiego. Z polskich ośrodków zagranicznych dr hab. J. Tym utrzymuje kontakt naukowy z Instytutem Polski i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego w Londynie.

Doktor habilitowany Juliusz Tym występował i występuje w charakterze eksperta w kilku zespołach pracujących na rzecz Kancelarii Prezydenta RP. Ministerstwa Obrony Narodowej, Centralnego Archiwum Wojskowego i stowarzyszeń regionalnych. Jego ekspertyzy dotyczą nie tylko zagadnień historii wojskowej, lecz także bardzo specjalistycznych kwestii z zakresy falerystyki wojskowej i leksykologii. Od 2005 r. jest członkiem Komisji Historycznej do Spraw Symboliki Wojskowej Ministerstwa Obrony Narodowej. W latach 2005-2016 brał udział w pracach Zespołu do opracowania projektu odznaczenia wojskowego nadawanego za wybitne czyny bojowe. Zespół ten pracował dla Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Od 2017 r. uczestniczy w pracach Zespołu do opracowania i opiniowania spraw związanych z orderami i odznaczeniami, heraldyką i leksykologią, działającego przy Kancelarii Prezydenta RP. Ten segment aktywności naukowej i eksperckiej J. Tyma należy ocenić bardzo wysoko.

Zajmując stanowisko adiunkta w Akademii Obrony Narodowej , a następnie profesora Akademii Sztuki Wojennej (czasowo także pracownika naukowo-dydaktycznego w Uniwersytecie Szczecińskim) dr hab. Juliusz Tym zdobył spore umiejętności i doświadczenie dydaktyczne, gdyż prowadził zajęcia nie tylko ze studentami wojskowymi, lecz również i cywilnymi. Opracował również, a następnie wdrożył autorski program kształcenia na rocznych Podyplomowych Studiach Polityki Obronnej (tzw. kurs generalski) stanowiących najwyższy poziom kształcenia w Systemie Doskonalenia Zawodowego Żołnierzy Zawodowych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Był także autorem programu kształcenia na rocznych Podyplomowych Studiach – Współczesne Konflikty Zbrojne - przygotowujących dla wojska i innych instytucji odpowiadających za bezpieczeństwo państwa - specjalistów – analityków zagrożeń. Jego dziełem był również program rocznych Podyplomowych Studiów Turystyka Historyczno-Militarna. Współpracował przy tworzeniu koncepcji studiów I stopnia na kierunku Obronność, gdzie przygotował program specjalności: Obrona Terytorialna i Współczesne konflikty zbrojne. Odpowiadał za opracowanie programu studiów I stopnia na kierunku Historia, ze specjalnościami: Historia wojskowa oraz Historia służb specjalnych.

Dr hab. J. Tym opublikował też kilka prac o charakterze dydaktycznym, które mają pomóc w kształceniu oficerów Wojska Polskiego w zakresie sztuki wojennej. Taką rolę z całą pewnością pełni skrypt zatytułowany *Działania bojowe batalionu. Sytuacja – Dowódca – Decyzja*, wydany przez Akademię Sztuki Wojennej (Warszawa 2018), którego J. Tym jest współautorem wraz z Wojciechem Więckiem. Samodzielnym dziełem J. Tyma jest rozdział 1 pt. *Batalionowa grupa bojowa w świetle polskich doświadczeń historycznych* (s. 11-53). Do celów dydaktycznych świetnie nadaje się również artykuł pt. *Doświadczenia i wnioski z działań taktycznych grup bojowych na podstawie przykładów z walk 2. Brygady Pancernej w kampanii włoskiej lat 1944-1945*, w: *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939-1947)*. Red. nauk. P. Chmielowiec, K. A. Tochman, Rzeszów 2018, s. 281-300.

Końcowa ocena aktywności naukowej

W dokonaniach naukowych dr. hab. Juliusza S. Tyma zwraca uwagę postęp w rozszerzaniu problematyki badawczej i narastający dorobek. W okresie siedmiu lat, czyli od uzyskania stopnia doktora w 2006 r. do momentu habilitacji, opublikował siedem monografii (w dwóch był współautorem), trzynaście artykułów w periodykach naukowych i czternaście prac (rozdziałów) w pracach zbiorowych, pięć recenzji, oraz kilkanaście artykułów popularnonaukowych. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego na jego dorobek składa się: pięć monografii, sześć artykułów w krajowych periodykach naukowych (punktowanych) oraz dwa-

dzieścia cztery prace (rozdziały) w opracowaniach zbiorowych (w części z nich był współautorem). Do tego trzeba doliczyć kilka niezmiernie cennych edycji źródłowych i kilkadziesiąt publikacji popularnonaukowych. Dr hab. J. Tym zna i świetnie posługuje się warsztatem historycznym, ma wielką wiedzę i umiejętności w zakresie edycji XX wiecznych dokumentów wojskowych i źródeł opisowych.

Ocena osiągnięcia naukowego Wielkopolska Brygada Kawalerii w kampanii 1939 roku (Warszawa 2019, Wydawnictwo Tetragon, ss. 412)

Dr hab. Juliusz S. Tym zgłosił monografię zatytułowaną *Wielkopolska Brygada Kawalerii w kampanii 1939 roku* (Warszawa 2019,) jako własne znaczące osiągnięcie naukowe, mające być wsparciem wniosku o nadanie tytułu naukowego profesora.

Czytając „Wstęp” zastanawiałem się, dlaczego dr hab. J. Tym postanowił zająć się dziejami Wielkopolskiej Brygady Kawalerii w kampanii 1939 r. i napisać jej monografię. We „Wstępie” bowiem słusznie konkluduje, że *W ostatnich latach w historiografii kampanii 1939 r. daje się zauważyć nowy kierunek związany ze studiami nad działaniami poszczególnych wielkich jednostek Wojska Polskiego, w tym brygad kawalerii. Zauważyć należy, że dysponujemy zaledwie kilkoma opracowaniami, które można określić mianem zarysu monograficznego wielkiej jednostki kawalerii. Za najlepiej zbadane i opisane - pomimo nadal istniejących wielu niejasności – można uznać dzieje walk Wielkopolskiej i Podolskiej Brygady Kawalerii, a ostatnio także Kresowej Brygady Kawalerii. Dość dobrze opisano także dzieje Nowogródzkiej, Pomorskiej, Podlaskiej, Suwalskiej i Wołyńskiej Brygady Kawalerii, a także Mazowieckiej Brygady Kawalerii. Znacznie słabiej są zbadane walki Krakowskiej, a przede wszystkim Wileńskiej Brygady Kawalerii* (s. 7), [podkr. W. R.].

Po chwili dr hab. J. Tym potwierdza powyższą - nadzwyczaj trafną swoją ocenę - pisząc: Do najobszerniej opisanych i opracowanych spośród wszystkich brygad kawalerii należą dzieje Wielkopolskiej Brygady Kawalerii (s. 7), podkr. W. R.].

Podsumujmy zatem osąd J. Tyma odnośnie dokonań badawczych i stanu historiografii polskich związków taktycznych kawalerii w kampanii 1939 r. Twierdzi, że:

- Za najlepiej zbadane i opisane [...] można uznać dzieje walk Wielkopolskiej [...] Brygady Kawalerii; i powtarza: Do najobszerniej opisanych i opracowanych spośród wszystkich brygad kawalerii należą dzieje Wielkopolskiej Brygady Kawalerii.

- *Znacznie słabiej są zbadane walki Krakowskiej, a przede wszystkim Wileńskiej Brygady Kawalerii.*

Sytuacja historiograficzna faktycznie przedstawia się tak, jak nam prezentuje dr hab. J. Tym. Nasuwa się więc pytanie, dlaczego nie podjął się zbadania i opisania działań (walk) Wileńskiej Brygady Kawalerii, lub Krakowskiej Brygady Kawalerii, które - według jego oceny (w pełni ją podzielam) - są najsłabiej zbadane? Zajął się natomiast walkami Wielkopolskiej Brygady Kawalerii, które – powtórzę słowa dr hab. J. Tyma – są *najobszerniej opisane i opracowane*. Pytanie to pozostawiam otwarte!

Dr hab. Juliusz Tym słusznie pisze, że udział Wielkopolskiej Brygady Kawalerii w kampanii 1939 r.*nie jest wolny od tzw. białych plam*. W bogatej literaturze przedmiotu są wciąż niejasności i sprzeczności. Dlatego też celem jego monografii było ...*skorygowanie powielanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu błędów, ustalenie faktycznego przebiegu wydarzeń, które w historiografii były różnorodnie przedstawiane i niejednoznacznie interpretowane bądź najzwyczajniej pomijane, a co za tym idzie usystematyzowanie dotychczasowego stanu wiedzy dotyczącego przygotowań wojennych Wielkopolskiej Brygady Kawalerii oraz jej działań w kampanii 1939 r.*

Aby jednak nastąpiło *skorygowanie powielanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu błędów, ustalenie faktycznego przebiegu wydarzeń, które w historiografii były różnorodnie przedstawiane i niejednoznacznie interpretowane bądź najzwyczajniej pomijane*, należy przeprowadzić skrupulatną kwerendę, a następnie krytycznie spożytkować wszystkie wytypowane i dostępne źródła (archiwalne, drukowane zbiory dokumentów i drukowane źródła opisowe) oraz wszystkie te naukowe opracowania, które dotyczą tematu. Dotarcie do nich jest czynnością podstawową, gdyż warunkuje poprawność poczynąń badawczych na kolejnych etapach pisania i przygotowania dzieła do druku. Inaczej nie będziemy w stanie skorygować *powielanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu błędów*.....

Dopiero po wykorzystaniu polskich i niemieckich źródeł i opracowań mielibyśmy pewność, że wreszcie mamy monografię, która daje pełny i wiarygodny obraz dziejów Wielkopolskiej Brygady Kawalerii w 1939 r. Truizmem jest bowiem przypominanie, że brygada ta walczyła z konkretnym przeciwnikiem. Bez znajomości sytuacji nieprzyjaciela, zadań, które chciał on zrealizować, zaangażowanych przez niego w walkę z Wielkopolską Brygadą Kawalerii sił i środków, nie zdołamy skorygować *powielanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu błędów* i wiarygodnie przedstawić przebiegu zmagania we wrześniu 1939 r.

Dr hab. J. Tym zdawał sobie z tego doskonale sprawę. Dlatego też sięgnął do przechowywanych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie tzw. materiałów aleksandryjskich, tj. mikrofilmów akt niemieckich z II wojny światowej. Wśród nich są dokumenty wytworzone w trakcie kampanii w Polsce we wrześniu i październiku 1939 r. Akta Wehrmachtu z tego okre-

su są także w rosyjskim Centralnym Archiwum Ministerstwa Obrony. Ponieważ wiele z nich zostało zdigitalizowanych, dr. hab. J. Tymowi łatwo było do nich dotrzeć. Żałować należy, że dr. hab. J. Tym nie wykonał kwerendy w Bundesarchiv-Militärarchiv we Freiburgu. W archiwum tym przechowywany jest m.in. Dziennik działań bojowych (Kriegstagebuch) 8 Armii od 8 do 17 września 1939 r. Jest to niezmiernie interesujące i wartościowe źródło, chociaż zapisy w nim zamieszczone mają – według oceny J. Tyma - *bardzo oszczędną formę* (s. 11).

Dr hab. J. Tym samokrytycznie przyznaje, że W odniesieniu do działań wojsk niemieckich w niewielkim stopniu wykorzystano niemiecką literaturę przedmiotu (. 18), [podkr. W. R.]. Na jakiej podstawie zamierzał więc doprowadzić do skorygowania powielanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu błędów, ustalenia faktycznego przebiegu wydarzeń, które w historiografii były różnorodnie przedstawiane i niejednoznacznie interpretowane bądź najzwyczajniej pomijane? Co zamierzał zrobić żeby rzetelnie ukazać działania przeciwnika Wielkopolskiej Brygady Kawalerii?

Dlaczego J. Tym nie dostrzegł istnienia kilku publikacji zaliczanych do kluczowych pozycji niemieckiej historiografii kampanii 1939 r.? Los ten spotkał m.in. fundamentalną pod względem poznawczym pracę Rolfa Elblego, *Die Schlacht an der Bzura im September 1939 aus deutscher und polnischer Sicht* (Freiburg 1975), który do jej napisania spożytkował niemieckie materiały źródłowe, m.in. dzienniki bojowe, rozkazy, meldunki i inne dokumenty biorących udział w bitwie związków operacyjnych i taktycznych Wehrmachtu.

Dr hab. J. Tym pominął również kilka innych ważnych poznawczo niemieckich publikacji. Do nich z pewnością należą poniższe dzieła:

- H. Breithaupt, *Die Geschichte der 30. Infanterie-Division 1939-1945*, Bad Nauheim 1955;
- J. Kielmansegg, *Panzer zwischen Warschau und Atlantik*, Berlin 1941O. von Knobelsdorff, *Geschichte der niedersächsischen 19. Panzer-Division (Bis 31 X 1940 19. Infanterie-Division)*, Bad Nauheim 1958;
- R. Lehman, *Die Leibstandarte* . Bd. 1, Osnabrück 1978;
- J. Lemelsen, *29. Division*, Bad Nauheim 1960;
- Panzermeyer (K. Meyer), *Grenadiere* , München 1970;
- H. Reinhardt, *Die 4. Panzer-Division vor Warschau und an der Bzura vom 9-20.9.1939*, "Wehrkunde" 1958, nr 51
- O: Schaub, *Aus der Geschichte Panzer-Grenadier-Regiment 12.*, Bergisch-Gladbach 1957;

- R. Stoves, *Die 1. Panzerdivision 1939-bis 1945*, Bad Nauheim 1961;
- H. Scheibert, *Bildband der 6. Panzer-Division 1939-1945*, Bad Nauheim 1958 (we wrześniu 1939 r. była to 1 Dywizja Lekka).

Ocena końcowa opracowania

Zasadniczym tworzywem monografii J. Tyma zatytułowanej *Wielkopolska Brygada Kawalerii w kampanii 1939 roku* były polskie źródła archiwalne i drukowane oraz opracowania. Nie w pełni natomiast wykorzystane zostały źródła i opracowania niemieckie. Musiało to wpłynąć, i wpłynęło, na końcowy produkt, czyli na jej zawartość merytoryczną. Są w monografii nowe wartościowe ustalenia, ale wciąż wiele aspektów działań Wielkopolskiej Brygady Kawalerii będzie nadal *różnorodnie przedstawiane i niejednoznacznie interpretowane*. Autorowi więc tylko połowicznie udało się zrealizować cel, którym było usystematyzowanie dotychczasowego stanu wiedzy dotyczącego przygotowań wojennych brygady oraz jej działań w kampanii 1939 r., wyjaśnienie sprzeczności, skorygowanie błędów i wypełnienie tzw. „białych plam” w jej wojennych dziejach. Z tymi tylko zastrzeżeniami mogę rozprawę uznać za znaczące osiągnięcie naukowe.

Konkluzja ostateczna:

Biorąc pod uwagę całokształt dotychczasowych osiągnięć naukowych udokumentowanych publikacjami trwałej wartości, dokonania w dziedzinie popularyzowania najnowszej historii wojskowej, szczególnie dziejów oręża polskiego, umiejętności i doświadczenie dydaktyczne, wkład w rozwój młodej kadry naukowej, znaczącą rolę odgrywaną w organizacji badań i w życiu naukowym uważam, że dr. hab. Juliusz Tym, prof. nadzw. Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie zasługuje na tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych.

Waldemar Resmer